

Oponentský posudek disertační práce
JUDr. Kateřiny Janstové
„Prezident České republiky“

JUDr. Kateřina Janstová vypracovala promyšleně koncipovanou práci, jejíž hodnotu nevidím jen v základním textu, ale i v mimořádně rozsáhlém poznámkovém aparátu, který sám o sobě představuje značný přínos, výrazně obohacující celou práci. Vlastní text práce rozsáhlé poznámky spolu ve značné nejen teoretické, ale i informační bohatosti obsahují velké množství znamenitých komentářů, postřehů a glos, analytických a kritických postřehů, svědčících o hloubce průniku autorky do řešené problematiky. Koncentrovaně je to vyjádřeno v Závěru práce (str. 340).

Souvisí to zřejmě nejen s teoretickým zázemím dr. Janstové, ale i s perfektní znalostí literatury a pramenů, které – což z práce nesporně vyplývá – nejen uvádí jako „použité“, ale evidentně důkladně prostudovala. I z tohoto hlediska hodnotím práci velmi kladně; zpracování v této koncepci, rozsahu a obsahu bylo nesporně velmi náročné. To není „povídání o něčem“, ale mimořádně pracná analýza na základě nespočetných podkladů, což navíc představuje i mimořádnou náročnost redakční. V práci jsem postřehl jen nepatrné množství tiskových šotků, či jiných redakčních nedůsledností.

Úlohou oponenta však není jen chválit, ale i vyslovit některé kritické a snad i nesouhlasné připomínky, které – pochopitelně – nelze pokládat všechny za stejně závažné a už vůbec ne za snížení celkově zcela mimořádně kladného hodnocení posuzované práce.

Pokud jde o koncepci základní osnovy práce, je nesporně promyšlená a navíc i originální ve vnitřním členění jednotlivých hlav a jejich částí. Za šťastné považuji „historické řešení“, kterým si sice dr. Janstová nesporně zkomplikovala život, ale na druhé straně dala práci velmi plastickou dimenzi. V proporcích jednotlivých hlav však vidím jistou nevyrovnanost. Jde zejména o hlavy V, VI a VII. Zatím co v hlavách V (vztah prezidenta republiky k moci zákonodárné) a VII (vztah prezidenta republiky k moci soudní) jsou mimořádně bohaté v analytické a kritické oblasti, u kapitoly VI to tak v tomto rozsahu není. Nejsem si ovšem jist, zda tato skutečnost zasluhuje kritickou poznámku a zda pocit z jakési mírné „chudosti“ kapitoly VI není způsoben naopak až vynikající bohatostí kapitol V a VI. Vždyť např. popis a analýza případu dr. Brožová (dr. Bureš) by pomalu sama stačila na disertační práci. Takže jisté ospravedlnění: dr. Janstová rozsáhlým způsobem využívala judikaturu Ústavního soudu ČR a tam, kde judikatura existuje, mohla s ní pracovat. To se týká např. i pojednání a vztahu prezidenta republiky k České národní bance (9 stran) na jedné straně a vztahu prezidenta republiky k Nejvyššímu správnímu soudu (necelé 2 strany) na straně druhé. Ale, co už mohla více napsat například o vztahu k Nejvyššímu správnímu soudu, než velmi výstižné kritické poznámky které práce obsahuje...?

Další poznámka se týká ústavní skutečnosti, či snad lze říci „ústavního života“, odehrávající se mimo vlastní prostor ústavní (či vůbec legislativní) úpravy a judikaturu Ústavního soudu.

Z jedné strany je hodnota práce mimořádně zvýšena právě tím, jak autorka na mnoha místech pracuje např. s projevy Václava Havla, či Václava Klause, jak uvádí i podrobnosti pokud jde o jména osob atd., jak v této souvislosti svým způsobem „odhaluje“ přístup Václava Havla snaživšího se pojmenovat různé rozpory, k nimž vede předmoderní metafyzika

vtělená do ústavních institucí, či „přichytává“ Václava Klause v jeho protimluvách (vztah k Veřejnému obhájci lidských práv, postoj k suspensivnímu vetu prezidenta republiky), a svým způsobem na hraně ústavy (či dokonce za touto hranou) se pohybující zasahování obou zmíněných prezidentů (zejména V.Klause) do ústavního a politického života s jakýmsi mandátem „vyšší autority“ a přitom dost diletantsky pronášejícím kontroverzní teze na závažná témata.

Z druhé strany autorka do značné míry (nebo snad dokonce téměř úplně – zaznamenal jsem jedinou zmínku) obchází reálnou úlohu „vedoucí úlohy KSČ ve státě a společnosti“. Týká se to pochopitelně těch částí, které pojednávají o ústavním řádu let 1948 – 1989. Je tam především jakýsi pozitivistický popis, chybí mi kritický odstup, z citací dobových učebnic se neuvádí nic, co by tehdejší teoretiky ústavního (státního) práva usvědčilo o politickém a juristickém marasmu. Jen jako příklad uvádím absurdní konstrukci Rady obrany státu v letech 1975 – 1989, kdy prezidentem republiky jmenovaný a odvolatelný předseda Rady byl sám prezident, ovšem jako generální tajemník KSČ (jmenovaný ještě předcházejícím prezidentem). Jistá zmínka by neškodila i v popisu úlohy prezidenta republiky v legislativním procesu, který ve skutečnosti probíhal i v jiných rovinách, než těch, o kterých se zmiňuje autorka. A zejména by snad bylo bývalo vhodné připomenout personální svázanost prezidentů období 1948 – 1989 s špičkovou funkcí v KSČ. Nebo fakt, že protokolárně se mluvilo o „generálním (prvním) tajemníkovi ÚV KSČ a prezidentovi republiky“ (prezident na druhém místě!).

Pokud jde o jednotlivé připomínky, uvádím jen některé, rozsáhlejší rozvádění by vybočovalo k rámcu posudku. Navíc jde o připomínky spíše méně významné, či dokonce okrajové. Uvádím je postupně podle jednotlivých stran práce, nikoliv z hlediska důležitosti, které jim přiřkládám:

Str.28 – „dělnicko-rolnická třída neexistuje a neexistovala; Ústava 9. května nemluvila ani o „dělnicko-rolnické moci“

– tvrzení, že „zřejmě pouze s ohledem na masarykovskou tradici nebyla po roce zakotvena kolektivní hlava státu“ neodpovídá skutečnosti; šlo předně o to, že v roce 1948 ještě KSČ hodně záleželo na tom, aby dr.Beneš zůstal určitou dobu ve funkci (viz i § 70 odst.2. Ústavy 9.května) a dále v roce 1960 byl argumentem mimořádný význam Hradu jako symbolu státnosti.

Str. 29 – 1. 1. 1969 nenabyla účinnosti „Ústava federace“, ale ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o československé federaci.

Str. 51 – postrádám zmínku o zákoně č. 231/1948 Sb. (§ 23 „ublížení na cti prezidenta republiky“) a zákon č. 86/1950 Sb. (§ 110 „snižování vážnosti prezidenta republiky“).

Str. 65 – bylo by bývalo vhodné zařadit tzv.. odpovědnost prezidenta republiky do konkrétní situace (známá věta : „Soudruh si to nepřeje“ – myšleno A. Novotný).

Str. 67 – nevím, ale dát prezidentovi „červenou kartu“ v této souvislosti by se mi zdálo poněkud přehnané.

Str. 116 – nepřetržitost výkonu funkce prezidenta Beneše se zdá být diskutabilní (viz mezinárodní uznání, denníky kancléře Smutného (dnešního dne se dr.Beneš opět stal prezidentem i když v našich srdcích jim byl), rozpor mezi názorem prof.Pavlíčka a usnesením exilové vlády (abdikace pod nátlakem), označení „bývalý prezident atd.). Jak by to asi bylo, kdyby druhá republika trvala 5 – 10 let a válka by nevypukla? To by byl dr.Beneš stále prezidentem?

Str. 123 – nepochybuji, že to autorka ví, ale bylo vhodné napsat, že těch 6 měsíců se může opakovat.

Str. 128 – generál Svoboda ne, že se „nechtěl vzdát“ svého úřadu, ale „nemohl se vzdát“ vzhledem ke svému zejména psychickému stavu (viz II. Díl jeho pamětí, redigovaný jeho dcerou Zoe).

Str. 143 – to není „systematické, ale „systémové“ umístění (též na str. 150).

Str. 157 – vzhledem k době vypracování práce snad ještě poznámka, že V.Klaus už vzal dr.Motejla na milost.

Též: - podepisovat zákony je především prezidentova povinnost (viz též výstižné konstatování autorky na str. 191); prezident má právo vracet zákon (s odůvodněním) nebo ho podepsat; řešení § 107 jednacího řádu PS nelze zřejmě jako šústavně korektní akceptovat; podpisem i zákona, s kterým prezident nesouhlasí a byl v Poslanecké sněmovně přehlasován, prezident 1) potvrzuje, že obsah zákona zná a že se jím bude v duchu svého slibu řídit, 2) osvědčuje legalitu legislativního procesu, 3) dává zákonu jakýsi punc své autority (viz též výklad na str. 186 posuzované práce).

Str. 162 – „legislativně-technickou inspirací“ nemohl být vzat zmocňovací úst.zákon druhé republiky č.330/1938 Sb. už jen kvůli jeho totálnímu rozporu s duchem Ústavní listiny; navíc spadá tento ústavní zákon do doby nesvobody (viz úst.dekret č. 11/1944 Úř.věst.čs.); „inspirací“ bylo, že formu dekretu využíval prezident už v průběhu první republiky, např. při svolávání a ukončování zasedání sněmoven a při jmenování do funkcí

– stálo by za to zmínit se o rozdílné úloze vlády v legislativní činnosti dekretálního období v londýnské a pokošické etapě; od roku 1945 byly dekrety svou podstatou právní formou realizace Košického vládního programu.

Str. 171 – (poznámka č. 610) – zákony Sněmu Podkarpatské Rusi „nebyly“, ale „měly být“ publikovány ve zvláštní sbírce – pokud by ovšem takový Sněm existoval; ale neexistoval.

Str. 189 – snad bylo možno dodat, že prezident Beneš odmítl Ústavu 9. května podepsat.

Str. 204 – problém dělby a jednoty státní moci v Ústavě 9.května mohl být vysvětlen i důvodovou zprávou k této ústavě.

Str. 211 – poznámka č. 754 – tady asi byla vhodná příležitost doplnit chvályhodné zařazení tisku č. 359 III. volebního období komentářem o účelovosti v legislativní činnosti .

Str. 213 – k věkovému censu : prezidentu musí být nejméně 40 let, ale u předsedy vlády se dosažení určitého věku nevyžaduje, i když může prezidenta republiky v jeho funkci zastupovat (čl. 66 Ústavy); nešlo by to okomentovat?

Str. 219 – nevyplývá jednoznačně názor autorky na případ, že ministr podá demisi, předseda vlády ji předá prezidentovi republiky, ale přijetí demise nenavrhne.

Str. 257 – termín „bezúhonnost“ je v práci zmíněn několikrát (viz též str. 232, poznámku č.837, str. 263, poznámku č. 953); postrádám zejména zmínku o zákonu č. 451/1991 Sb. (lustrační zákon);

Str. 294 – je to věc k diskusi, ale očekával bych, že autorka se vyjádří v souvislosti s řízením ve věcech referenda o přistoupení České republiky do EU ke zvolené přímé formě novelizace Ústavy.

Nakonec několik čistě formálních poznámek. Vysoce oceňuji rozsáhlý seznam pramenů a literatury, mimořádně pečlivé formální zpracování (např. zvýrazňování tučným tiskem) přehlednost, vysvětlivky zkratk atd. V citaci, resp. odkazech na literaturu však vidím některé(snad) nedostatky:

- Nesčetněkrát jsou citované práce, které mají několik autorů – např. XY a kol. V citaci se pak uvádí nikoliv autor citované části, ale člen kolektivu, který je tím XY; když jsou autoři jen dva nebo tři, bylo by správně vždy uvést, kdo je citován.

- Několikrát mluví autorka o tom, že „právní teorie“ vyslovuje (resp.má) takový a takový názor, ale přitom uvádí jen autora/autory jednoho a ne jediného názoru. Příkladů bych mohl uvést několik.
- Ne vždy je důsledně sjednocená terminologie a forma odkazu. Např. se mluví „Prozatímním Národním shromáždění“ i „Prozatímním národním shromáždění“, nebo se cituje přímo <http://www.....> a jinde „stenozáznam jednání Poslanecké sněmovny“.

Z á v ě r e m se vracím k úvodu svého oponentského posudku. JUDr.Kateřina Janstová předložila pozoruhodnou práci, která plně odpovídá požadavkům kladeným na disertační práce. Doktorandka jednoznačně prokázala, že schopnost samostatné vědecké práce s rozsáhlými prameny a literaturou, že má výborné schopnosti na základě všestranné analýzy formulovat samostatné teoretické závěry. A dokázala (i když by se to mohlo zdát okrajové) i značnou estetickou úroveň při zpracování práce. Jsem přesvědčen o tom, že práce je přínosem pro vědu ústavního práva a rád ji doporučuji k obhajobě.

V Praze dne 13. května 2007



(Jan Gronský)